

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Investidura com a Doctor "Honoris
Causa" per la Universitat de València a
Joseph Gulsoy

Laudatio

València, 24 febrer de 1999

***Laudatio* acadèmica del professor Josep Gulsoy, catedràtic emèrit de la Universitat de Toronto (Canadà), com a doctor *honoris causa* de la Universitat de València (24 de febrer de 1999)**

Sr. Rector de l'Estudi General de València, autoritats, col·legues, amigues i amics,

L'endemà mateix que el professor Gulsoy rebé del nostre Rector la comunicació oficial que la Junta de Govern de la Universitat de València havia aprovat d'incorporar-lo al nostre claustre com a doctor *honoris causa*, un altre professor del Canadà, Curt Wittlin, catedràtic de la Universitat de Saskatchewan, m'enviava un *mail* amb el títol "ben fet". De seguida vaig intuir que es referia a la decisió que acabava d'adoptar la Universitat de València. El professor Wittlin, que, com el nostre doctorand *honoris causa*, havia estat president de la North American Catalan Society, expressava d'aquesta manera la satisfacció d'un important col·lectiu de professors universitaris dels Estats Units i del Canadà, que no solament veuen així reconeguts els mèrits de la màxima autoritat de la catalanística a Amèrica sinó també l'esforç de tota l'associació per fer cada vegada més present en aquelles terres la filologia catalana.

En el citat *mail*, el professor Wittlin encara es feia ressò d'una altra reacció, aquesta vegada referida a la Sra. Hildegard Gulsoy: "et puc assegurar –em deia textualment– que Gulsoy està molt content que ella ha pogut constatar ara que tots aquests anys que ell ha dedicat a la filologia catalana (i que ella considerava, i s'entén, un gra massa) han estat apreciats". D'aquestes paraules podem intuir que la Sra. Gulsoy li devia haver comentat, en més d'una ocasió, al seu marit que la dedicació a una llengua demogràficament reduïda, sense els recursos d'un estat, perseguida obertament durant el franquisme i, després, discriminada, si més no en part del domini lingüístic, no li podria aportar sinó problemes i ben pocs reconeixements. Que, ara, tant el professor Gulsoy com la seua muller s'alegren de la distinció concedida per la Universitat de València és, per tant, més que explicable. Al capdavant, aquest reconeixement s'afig a d'altres distincions ben importants concedides al nostre doctorand: el Premi Catalònia (1988), de l'Institut d'Estudis Catalans, el Premi Internacional Ramon Llull (1989), de la Fundació Congrés de Cultura Catalana, el nomenament de membre corresponent de la Secció

Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (1998) i el doctorat *honoris causa* per la Universitat de Barcelona (1998).

Ara bé, rellegint les paraules del professor Wittlin, no és difícil advertir la seua convicció que el nomenament de la Universitat de València ha estat rebut per matrimoni Gulsoy amb una satisfacció especial, justament perquè procedeix d'on procedeix. I per què això? Només ens cal lligar caps de la trajectòria biogràfica i bibliogràfica del nostre homenatjat per a explicar-nos-ho: Gulsoy no sols s'inicià en la recerca filològica a València i a partir d'un tema valencià, sinó que és també ací que va conèixer la que després seria la seua esposa. Això va ser la tardor del 1957, la primera vegada que Gulsoy trepitjava terres catalanes. El jove investigador es va estar a València tres mesos a la recerca de tota mena de dades per a l'estudi del *Diccionario Valenciano-Castellano* del xativenc Manuel Joaquim Sanelo. El reconeixement de la Universitat de València –el primer reconeixement públic a València– no els podia deixar indiferents ni al professor Gulsoy ni a la seua muller.

Arribats ací, ens podem preguntar ja com és que Joseph Gulsoy, un armeni de Turquia (Ordu, 1925), emigrat a Amèrica del Nord, format acadèmicament a les Universitats de Vancúver, Toronto i Xicago, nacionalitzat al Canadà (1959), professor (1955) i catedràtic del Departament d'Espanyol i Portugués de la Universitat de Toronto (1970) i casat amb una alemanya, s'havia fixat en la filologia catalana i, més encara, en un lèxicògraf valencià, pràcticament desconegut, de les darreries del segle XVIII i principis del XIX. La raó l'hem d'anar a buscar en una circumstància providencial per als estudis de filologia catalana: a Xicago havia tingut com a professor el doctor Joan Coromines, aleshores exiliat, i és a suggeriment d'aquest que el nostre doctorand acceptà aquell tema. Resultava difícil sostraure's a la irresistible personalitat d'aquell gegant de la filologia romànica que fou el mestre Coromines, i Gulsoy s'hi deixà seduir. La tesi la va defensar a la Universitat de Xicago el 1961, i tres anys després era publicada a Castelló de la Plana per la Societat Castellonenca de Cultura (*El Diccionario Valenciano-Castellano de Manuel Joaquín Sanelo. Edición, estudio de las fuentes y lexicología*).

Amb aquella tesi, Gulsoy podria haver donat per conclosa la seua vinculació amb la filologia catalana. Al capdavant, la seua ocupació acadèmica central era la docència de l'espanyol i del portugués. Però no fou així. Gulsoy prioritzà les seues recerques en la filologia catalana, i les començà interessant-se pels parlars valencians, tant de base catalana com

aragonesa i castellana. La primera cosa que es proposà, en aquella tardor del 1957, és aprendre el valencià. En aquesta decisió incidí de forma determinant la generositat i l'amabilitat dels valencians que va conèixer i tractar. Entre aquests hi havia, certament, homes com Josep Giner, Joan Fuster, Manuel Sanchis Guarner, Arturo Zabala i Àngel Sánchez Gozalbo, però també botiguers, llauradors, metges, advocats, professors, capellans, etc., és a dir, tota mena de gent.

En efecte, en el primer dels seus sojorns a València, Gulsoy s'estigué la major part del temps en la ciutat. Ací començà a practicar valencià xerrant amb l'amo i els empleats de la pensió del carrer Cirilo Amorós on s'allotjava. Al poc de temps ja el coneixien compradors i venedors del Mercat de Colón, un grup de gent major del barri de Patraix que li havien presentat i fins i tot alguns llauradors que treballaven en els camps d'horta contigus a l'Eixample. La integració social de Gulsoy fou tal que, l'any 1958, la Comissió fallera del barri de Patraix el va nomenar Faller d'Honor. Ben aconsellat, completà la seua formació lingüística amb la lectura sovintejada d'obres de genuïna arrel popular, com *Coses de la meua terra*, de Francesc Martínez i Martínez, *Tipos i modismes de la terra del Xe*, de Martí Gadea, *Tabal i donsaina*, de Constantí Llombart, els sainets d'Eduard Escalante. Tot un programa d'autoimmersió lingüística, que ràpidament va donar els seus fruits. Amb aquesta i altres estades a València, Gulsoy arribà a dominar molt bé el nostre valencià. La gent amb menys formació cultural li preguntava si era fill de valencians emigrats i, en assabentar-los dels seus orígens, reaccionava amb sorpresa per la seua determinació a aprendre una llengua menystinguda socialment. Alguns dels més instruïts, en canvi, en constatar que, a més de parlar el valencià, també el sabia escriure no podien estar-se de manifestar-li un cert sentiment de vergonya per no dominar la seua pròpia llengua nadiua. A València, Gulsoy solia freqüentar la Biblioteca Universitària, la Biblioteca de l'Ajuntament i la Institució Alfons el Magnànim, aleshores un reducte de relativa llibertat intel.lectual sota la direcció d'Arturo Zabala. Ací va poder aprendre de Josep Giner, a qui Coromines considerava el més important lexicògraf valencià, una gran quantitat d'informació sobre el lèxic català en general i sobre el valencià en particular, que fou decisiva per a arredonar la seua tesi doctoral. Va ser Giner qui li regalà un exemplar del *Diccionari de la rima*, que Francesc Ferrer Pastor i ell mateix havien publicat feia poc, i qui el convencé que fes una edició facsimilar del *Liber elegantiarum* (1472), de Joan Esteve, el més interessant lexicògraf valencià fins al segle

passat. Ací a la ciutat va poder constatar, amb no poca sorpresa, que hi havia un sector de valencians que qüestionava o negava la unitat lingüística entre la llengua pròpia de València i la de Catalunya. Però també ací es va adonar de seguida com d'infonamentats filològicament eren els arguments dels qui sostenien tal posició. Amb escapades a Sueca i a Castelló, pogué obtenir molta informació de primera mà sobre els parlars de la Ribera i de la Plana. En aquestes recerques de camp, li ajudaren de manera especial Joan Fuster, Fermí Cortés i Àngel Sánchez Gozalbo. Aleshores hi trobà a faltar Sanchis Guarner, que residia encara a Mallorca. D'ell havia après una metodologia rigorosa a partir de treballs com *Noticia del habla de Aguaviva de Aragón* (1949) i la *Gramàtica valenciana* (1950). En les seues estades posteriors a València, quan Sanchis Guarner ja s'hi havia establert definitivament, sempre va trobar en ell un col.laborador entusiasta: li va proporcionar notícies sobre unes col.laboracions periodístiques de Sanelo al *Diario de Valencia* (1802) i sobre el retrobament de l'inèdit *Silabario de vocablos lemosines o valencianos*, del mateix autor, s'oferí a treballar conjuntament en un magne projecte d'estudi de la parla d'Ènguera i la Canal de Navarrés i l'invità a acompanyar-lo en una excursió de treball al sud del País Valencià per tal de perfilar amb precisió la frontera meridional del domini lingüístic.

Gràcies a aquests contactes, Gulsoy va poder tractar també un bon nombre de lletraferits valencians. En aquell moment, això equivalia a participar en la tertúlia que es celebrava a casa de Xavier Casp, que el va acollir com a membre d'honor, i a freqüentar Lo Rat Penat. És així com va conèixer homes com Miquel Adlert, Emili Beüt i Maximilià Thous. I, paral.lelament, solia assistir a la tertúlia que es reunia al voltant de Fuster quan aquest venia una vegada per setmana a València.

El 1962 i, després, el 1965, Gulsoy va recórrer amb Coromines una vintena de pobles valencians amb l'objecte de recollir informacions de primera mà sobre la toponímia i el lèxic valencians, destinades als dos grans projectes del mestre: el *Diccionari etimològic i complementari de la lengua catalana* (1980-1991) i l'*Onomasticon Cataloniae* (1989-1998). Una vegada més, foren les terres valencianes les que li proporcionaren experiències de camp inoblidables en la recollida de mots. Una experiència que, ara tot sol, va repetir entre el 1965 i el 1973 a Ènguera i la Canal de Navarrés per al seu projecte d'estudi sistemàtic del parlar d'aquesta comarca.

Amb tot aquest bagatge, après en gran mesura, en contacte directe amb valencians, Gulsoy ens ha pogut oferir interessants monografies sobre la lexicografia i els parlars valencians com "L'origen dels parlars d'Enguera i de la Canal de Navarrés" (*Estudis Romànics* XII, 1963-68, 317-338) i "The Background of the *xurro* Speech of Upper Mijares" (*Romance Philology* XXIV, 1970, 96-101), "La lexicografia valenciana" (RFE VI, 1959-62, 3-35), "El sentido del valenciano *atzucac*" (*Romance Philology* XIV, 1961, 195-200), "El origen del catalán *corruixa(r)*" (*Romance Philology* XV, 1962, 284-292), "El *Silabario de Vocablos lemosines o valencianos*, de Manuel Joaquim Sanelo" (*Miscel·lània Sanchis Guarner*, I, 1984, 159-165) i, no cal dir-ho, la seua tesi doctoral. Això, sense comptar les seues contribucions a la formulació de la posició de la romanística internacional sobre la identitat i la unitat de la llengua que compartim valencians, catalans i baleàrics. Quan l'any 1986 se celebrà el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, Gulsoy fou un dels set ponents estrangers que foren encarregats d'aportar set perspectives filològiques que avalesen la unitat de la llengua en un llibre blanc sobre el tema. A Gulsoy li pertocà de parlar d'"Els mots" (*Llibre Blanc sobre la Unitat de la Llengua Catalana*. Barcelona, Barcino, 1989, 129-160).

Hi ha encara una circumstància que ha afavorit la dedicació molt intensa de Gulsoy a la filologia catalana: el 1974, va ser cridat per Coromines perquè l'ajudés en la redacció dels seus monumentals projectes de diccionari etimològic i diccionari onomàstic adés esmentats. Totes les entrades corresponents a les lletres N, O, Q i U i d'altres d'esparses al llarg del *Diccionari etimològic* fins a arribar a més de quatre-centes pàgines han estat redactades per Gulsoy i a ell corresponen també nombrosos articles de l'*Onomasticon*. Entre les aportacions al *Diccionari etimològic*, n'hi ha que fan referència a mots o variants específicament o predominantment valencians, com, per posar uns exemples, *oroneta/oronella*, *orxata* i *mero*. Cal remarcar que les contribucions de Gulsoy a aquestes obres es singularitzen per una gran rigor metodològic, per una notable sobrietat expositiva i per una singular perícia en el tractament de les qüestions més intricades.

Totes aquestes activitats suara esmentades, Gulsoy les ha compaginades amb una dedicació creixent a l'estudi de problemes de fonètica i gramàtica històriques del català, en els quals ha pesat de forma decisiva, quant a tractament i enfocaments metodològics, el seu domini de la variació diatòpica de la llengua catalana. D'entre els nombrosos treballs sobre aquestes matèries, en destacarem dos. El que va dedicar a

«L'evolució de les ee tòniques del català» (1981) és un dels millors que s'hi hagen fet mai en el camp de la lingüística històrica del català i ha donat una solució raonable i coherent a un dels problemes més difícils de la nostra lingüística, vinculat estretament amb la bipartició dialectal de la llengua. Amb «El desenvolupament de la semivocal -w en català» (1977), Gulsoy també ha explicat satisfactòriament aquesta singularitat evolutiva de la llengua catalana, que la distingeix de la resta de les llengües romàniques i alhora en confirma la unitat interna. Pel que fa al camp de la morfosintaxi històrica, cal remarcar els seus estudis (1976, 1987, 1993) sobre el desenvolupament de les desinències dels presents d'indicatiu i de subjuntiu en els diferents dialectes catalans, que han aclarit una altra de les qüestions controvertides de la nostra lingüística històrica.

El mestratge del professor Gulsoy es fa particularment palés en els seus mètodes de treball. Posseïdor d'una sòlida formació romanística, no solament aplica a l'objecte d'estudi el mètode contrastiu entre les diferents llengües romàniques, sinó també les aportacions de la dialectologia i de l'estructuralisme, que li permeten una visió àmplia i coherent dels problemes que aborda. I, en examinar qualsevol qüestió, no es limita a una exposició abstracta o lligada a exigències d'escola, sinó que sempre contrasta les seues deduccions amb una base experimental àmplia de caràcter filològic. D'altra banda, en tota la seua obra es constata un afany de perfecció permanent. En són mostra fequent les nombroses revisions que ha introduït als seus treballs, quan han estat publicats de nou, com és el cas dels reunits al llibre *Estudis de gramàtica històrica* (València-Barcelona, IIFV-PAM, 1993).

La projecció d'aquest mestratge en l'àmbit de la lingüística catalana és molt àmplia, no solament pel valor intrínsec de la seua obra, sinó també per la seua presència personal en nombrosos congressos i iniciatives científiques, per la direcció de tesis i treballs que s'ocupen dels nostres parlars o dels nostres escriptors –entre els quals Ausiàs March i Eiximenis– i per la seua fidelitat a la nostra cultura, que és d'agrair particularment perquè s'ha realitzat en temps difícils per a la nostra terra i la nostra gent. Una dedicació que no li ha impedit de realitzar algunes incursions interessants en el camp de la filologia espanyola i portuguesa. Conscient de les valuoses aportacions de Gulsoy a la filologia catalana, en general, i a la referida a l'àmbit valencià, en particular, l'Institut de Filologia Valenciana publicà, el 1993, els abans citats *Estudis de gramàtica històrica* i, el 1996, el nomenà membre del seu Consell

Assessor i membre del comit  científic de la seua revista de filologia *Caplletra*.

Professor Gulsoy, l'acte de hui corona el reconeixement acadèmic que, a través de la iniciativa de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i amb el suport de la nostra Facultat de Filologia, totes les Universitats valencianes amb estudis de filologia i, en particular, la de València, us volen retre. Un acte que, en certa manera, també és un reconeixement al vostre mestre Joan Coromines, que, proposat formalment doctor *honoris causa* de la Universitat de València, addu , ja quasi nonagenari, que no podia perdre ni un sol minut del seu temps de redacció de l'*Onomasticon* per venir a València. Un acte, professor Gulsoy, que vol ser alhora de gratitud pel vostre mestratge, pel vostre exemple, per la vostra fidelitat. Perquè, en proposar-vos com a doctor *honoris causa*, no hem fet sinó un acte de justícia envers v s. Aix  ho ha vist la nostra Junta de Govern, en acordar, per unanimitat i amb una singular diligència, aquest nomenament i en situar-lo en plena commemoració del 500 aniversari de la creació de la nostra *Alma mater*. En realitat, amb la vostra acceptació som nosaltres els que ens sentim honorats per la vostra presència ací.

Ara, mestre Gulsoy, no ens resta sinó desitjar-vos molts anys de vida i de treball gratificant, i oferir-vos la nostra amistat.

Antoni Ferrando